

Ćwiczenia wojskowe na północno-wschodniej flance NATO. Krok na drodze do intensyfikacji i synchronizacji

Jacek Tarociński

Rok 2023 był przełomowy pod względem nie tylko skali i intensywności międzynarodowych ćwiczeń wojskowych wśród krajów północno-wschodniej flanki NATO, lecz także koordynowania ich między sobą. Doszło do kulminacji procesu rozpoczętego w Sojuszu po 2014 r., kiedy to państwa członkowskie zobowiązały się do zmiany charakteru ćwiczeń, tak aby odzwierciedlały one scenariusze obrony zbiorowej. Największe manewry poszczególnych państw północno-wschodniej flanki zaczęto coraz silniej wiązać ze sobą, znacząco zwiększył się również udział w nich zachodnich sojuszników. Utworzenie w 2016 r. batalionowych grup bojowych NATO w Polsce, na Litwie, Łotwie i w Estonii przyczyniło się do zainicjowania szeregu mniejszych ćwiczeń Sojuszu. Wraz z rotacją na wschodniej flance brygadowych zespołów bojowych USA siły te stały się regularnym uczestnikiem ćwiczeń. Stany Zjednoczone zaczęły też organizować własne duże manewry wojskowe w regionie. Rozwój i harmonizowanie ćwiczeń wojskowych wyhamowały w 2020 r. – w latach 2020–2021 z uwagi na pandemię COVID-19, a w 2022 r. – ze względu na rosyjską inwazję na Ukrainę, która spowodowała wysłanie dodatkowych wojsk do zabezpieczenia wschodniej flanki. W 2023 r. nastąpiła jednak intensyfikacja i daleko idąca synchronizacja manewrów Szwecji, Polski i USA. Zaakceptowanie regionalnych planów obronnych NATO w 2023 r. wprowadzi jakościową zmianę w programie i charakterze ćwiczeń, które powinny odzwierciedlać sojusznicze planowanie dla północno-wschodniej flanki.

Manewry NATO i Stanów Zjednoczonych na wschodniej flance przed 2023 r.

Przed 2014 r. ćwiczenia Sojuszu koncentrowały się przede wszystkim na doskonaleniu zdolności do reagowania kryzysowego i dopiero po aneksji Krymu stopniowo przekształciły się w przedsięwzięcia obrony zbiorowej. Poszczególne zdolności i komponenty (lądowy, morski, powietrzny, siły specjalne) Sił Odpowiedzi NATO (NRF) zaczęto trenować za pomocą kilku mniejszych ćwiczeń wojskowych. Te najważniejsze dla wschodniej flanki nosiły nazwę Noble Jump. Odbytym co dwa lata od 2015 r. wydarzenie sprawdzało zdolność do przemieszczenia się lądowego komponentu sił szybkiego reagowania (Very High Readiness Joint Task Force – VJTF; ok. 4–5 tys. żołnierzy) na wschodnią flankę. Pierwsze duże ćwiczenia całych sił NRF o scenariuszu obrony zbiorowej miały jednak miejsce dopiero jesienią 2018 r. w Norwegii. Otrzymały one kryptonim Trident Juncture 2018, a uczestniczyły w nich

ok. 50 tys. żołnierzy¹. Dyslokowanie w styczniu 2017 r. batalionowych grup bojowych NATO w Polsce i państwach bałtyckich skutkowało pojawieniem się całego spektrum mniejszych ćwiczeń sojuszniczych, sprawdzających zdolność grup bojowych Sojuszu do prowadzenia operacji różnego typu.

Za początek regularnych ćwiczeń amerykańskich jednostek i pododdziałów bojowych wojsk lądowych na wschodniej flance NATO uznaje się 2010 r. Zainicjowano wówczas odbywające się corocznie w państwach bałtyckich manewry Saber Strike. Przeszły one całkowitą transformację – ze skupiania się na przygotowaniu żołnierzy tych krajów do operacji ISAF (International Security Assistance Force, Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa) w Afganistanie do ćwiczenia obrony zbiorowej wschodniej flanki. W latach 2014–2018 stały się największym tego typu amerykańskim wydarzeniem w regionie bałtycko-nordyckim: w 2010 r. uczestniczyło w nich ok. 2 tys. żołnierzy z 14 państw, w 2014 r. – 4,7 tys. z 10 krajów, w 2018 r. – aż 18 tys. z 19 państw. W 2019 r. ćwiczenia Saber Strike nie odbyły się z racji zmiany formuły z corocznej na codwuletnią, a w 2020 r. i 2021 r. – ze względu na pandemię. W 2022 r. zaczęły się zaledwie cztery dni po rozpoczęciu przez Rosję pełnoskalowej inwazji na Ukrainę i liczyły 13 tys. żołnierzy z 13 krajów².

W roku 2020 w Europie miały miejsce pierwsze ćwiczenia Defender-Europe. Miały to być największe od 25 lat amerykańskie manewry na Starym Kontynencie. Ich za-

” **Po 2014 r. manewry wojskowe na wschodniej flance przeszły całkowitą transformację – ze skupiania się na reagowaniu kryzysowym do ćwiczenia obrony zbiorowej flanki.**

danie polegało na przećwiczeniu przetrzutu z USA do Europy całej dywizji pancernej – ok. 20 tys. żołnierzy. Wskutek wybuchu pandemii ograniczono je jednak do 6 tys. wojskowych (jednego pancernego brygadowego zespołu bojowego – ABCT – i dowództwa dywizyjnego). Z tego samego powodu odwołano też inne, pomniejsze ćwiczenia³. W 2021 r. Defender-Europe przeprowadzono na południu kontynentu, ale z uwagi na pandemię wzięło w nich udział zaledwie 2,9 tys. amerykańskich żołnierzy, którzy symulowali dużą operację obronną w regionie Morza Czarnego i Bałkanów. Defender-Europe 21 został skoordynowany z dużymi manewrami NATO Steadfast Defender 21, których głównym celem było zabezpieczenie przetrzutu sił USA do Rumunii przy użyciu VJTF, a uczestniczyło w nich ok. 9 tys. żołnierzy z 20 państw. Steadfast Defender 21 stanowił też okazję do sprawdzenia po raz pierwszy dwóch nowych dowództw – połączonego dowództwa atlantyckiego (Joint Force Command for the Atlantic) w amerykańskim Norfolk i połączonego dowództwa logistycznego (Joint Support and Enabling Command) w niemieckim Ulm – powołanych na mocy decyzji podjętej podczas szczytu NATO w Brukseli w 2018 r.⁴ W kolejnym roku manewry te powróciły do Europy Środkowo-Wschodniej – w Polsce, na Litwie, Łotwie i Słowacji 3,4 tys. żołnierzy USA ćwiczyło przyjsię na pomoc zaatakowanym gospodarzom wydarzenia⁵.

Państwa północno-wschodniej flanki: wzmacnianie ćwiczeń narodowych

Pod względem ćwiczeń wojskowych dla państw północno-wschodniej flanki przełom przyniósł 2016 r., kiedy to w regionie dyslokowano cztery grupy bojowe NATO. Przełożyło się to na wzrost udziału sił sojuszników w już istniejących przedsięwzięciach oraz dało asumpt do utworzenia całej plejady nowych.

¹ *Trident Juncture 2018*, NATO, 29.10.2018, nato.int.

² *Press Release – Exercise Saber Strike 22 begins*, U.S. Army Europe and Africa, 24.02.2022, europeafrika.army.mil.

³ *Aktualizacja informacji nt. Defender-Europe 20*, Ambasada i Konsulat USA w Polsce, 16.03.2020, pl.usembassy.gov.

⁴ Wykorzystano je do przetrzutu wojsk drogą morską z USA do Europy (JFC Norfolk) oraz do przetrzutu wojsk w Europie (JSEC w Ulm).

⁵ W. Lorenz, *Ćwiczenie Defender Europe 21 – znaczenie dla obrony i odstraszania w Europie*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 5.07.2021, pism.pl.; *DEFENDER-Europe 22 Fact Sheet*, U.S. Army Europe and Africa, 3.05.2022, europeafrika.army.mil.

Państwa bałtyckie dysponują relatywnie małymi siłami zbrojnymi, co mocno ogranicza skalę prowadzonych tam regularnych ćwiczeń. Aby przekroczyć poziom brygady (3–4 tys. żołnierzy), niezbędne są powołanie rezerwistów oraz znaczna obecność wojsk sojuszniczych. Potencjał tamtejszych marynarek wojennych i sił powietrznych jest ograniczony, więc największe manewry wojskowe w Estonii (SILL), na Łotwie (Namejs) i Litwie (Iron Wolf) skupiają się głównie na domenie lądowej. Najmniejsze spośród nich – te ostatnie – koncentrują się na działaniach jednej brygady, wspartej pododdziałami sojuszniczymi, w tym grupą bojową NATO. Liczebność łotewskich i estońskich ćwiczeń narodowych, wzmocnionych siłami sojuszniczymi, oscyluje w granicach 8–10 tys. osób.

Finlandia, choć posiada znacznie większe siły zbrojne niż państwa bałtyckie, nie organizuje pojedynczych dużych manewrów łączących wiele brygad. Co roku

inny oddział prowadzi te ćwiczenia, które w danym roku są największe. Odbywają się one w różnych częściach kraju pod różnymi nazwami. Po 2016 r. najważniejszymi manewrami wojskowymi z udziałem partnerów zagranicznych były codwuletnie ćwiczenia Arrow. Polegają one na zintegrowaniu kompanii i plutonów z Wielkiej Brytanii i innych państw uczestniczących w Połączonych Siłach Ekspedycyjnych (Joint Expeditionary Force, JEF) oraz USA z brygadą fińską, co przekłada się na udział od 2 do 3,5 tys. żołnierzy. W 2022 r. w przedsięwzięciu po raz pierwszy uczestniczyła brytyjska kompania czołgów.

Szwecja od 1993 r. do 2016 r. nie prowadziła ćwiczeń o scenariuszu zakładającym obronę kraju. Powróciła do nich dopiero w 2017 r. – manewry Aurora 17 zaangażowały wówczas ponad 19 tys. żołnierzy z 10 krajów, w tym z USA⁶. Sztokholm po raz pierwszy testował wtedy przyjmowanie wojsk państw NATO, zabezpieczenie ich przemieszczania z zachodu na wschód i południe kraju oraz integrowanie ich wsparcia militarnego. Przez wybuch pandemii COVID-19 kolejne ćwiczenia pod tym kryptonimem odbyły się dopiero w 2023 r., a nie, jak planowano, w 2020 r., zgodnie z trzyletnim cyklem.

Norwegia już od 2006 r. co dwa lata organizuje na północy swego terytorium manewry Cold Response. To największe ćwiczenia w kraju, a Oslo wciąga w nie najważniejszych sojuszników z NATO i partnerów z regionu. Scenariusz pierwszych edycji zakładał działania kryzysowe w warunkach arktycznych, lecz od 2016 r. przewiduje operacje o wysokiej intensywności, czyli przeciwko przeciwnikowi dysponującemu podobnymi zdolnościami co państwa Sojuszu. Od 2012 r. w Cold Response – z przerwą pandemiczną w 2020 r. – brało udział 16 tys. żołnierzy. W 2022 r. miało w nich uczestniczyć rekordowe 35 tys. żołnierzy z 27 krajów, jednak liczba ta zmniejszyła się o 5 tys., którym powierzono inne zadania z uwagi na pełnoskalową inwazję Rosji na Ukrainę⁷.

Największe polskie ćwiczenia – Anakonda – odbywają się co dwa lata od 2006 r. W tym czasie przeobraziły się z krajowych manewrów Sił Zbrojnych RP w przedsięwzięcie z udziałem innych członków NATO mające wymiar sojuszniczy i regionalny. W 2014 r. spośród 12,5 tys. żołnierzy biorących w nich udział zaledwie 750 pochodziło z państw natowskich. Rekord padł w 2016 r., kiedy wydarzenie zgromadziło aż 31 tys. żołnierzy, w tym 18 tys. z 22 krajów sojuszniczych i partnerskich. W roku 2018 Anakonda po raz pierwszy wykroczyła poza granice Polski – do państw bałtyckich, a w sumie uczestniczyło w niej 17,5 tys. żołnierzy. Ze względu na pandemię edycję w 2020 r. przeprowadzono w ograniczonej formule.

⁶ J. Gotkowska, *Aurora: szwedzka odpowiedź na Zapad*, OSW, 20.09.2017, osw.waw.pl.

⁷ Ø.F. Olsen, *Cold Response: 5.000 færre deltakende soldater enn planlagt*, Forsvarets Forum, 7.03.2022, forsvaretsforum.no.

Exercise Trifecta: połączone ćwiczenia Szwecji, Polski i USA

W 2023 r. nastąpiła daleko idąca synchronizacja manewrów wojskowych poszczególnych państw na północno-wschodniej flance, która przyjęła nazwę Exercise Trifecta. We wcześniejszych latach zdarzało się, że kilka mniejszych ćwiczeń różnych krajów zgrywano scenariuszowo i czasowo z większymi manewrami, jednak po raz pierwszy trzy największe ćwiczenia narodowe de facto połączono ze sobą. Kolejny nowy element stanowiło kooptowanie do tego łańcucha zasębiających się z tymi wydarzeniami manewrów Szwecji, która pomimo rozpoczęcia procesu akcesji do NATO wciąż nie została jego członkiem. Tym samym złączono szwedzką Aurorę 23, polską Anakondę 23, amerykańskiego Defendera 23 i całą plejadę pomniejszych ćwiczeń państw północno-wschodniej flanki w jedno wielkie szkolenie.

Aurora 23 to największe ćwiczenia wojskowe w Szwecji od czasu zakończenia zimnej wojny. Odbyły się one na przełomie kwietnia i maja 2023 r. i wzięło w nich udział 26 tys. żołnierzy ze Szwecji i 14 innych państw (m.in. USA, Polski, Norwegii i Finlandii). Scenariusz zakładał, że Szwecja staje się przedmiotem wojny hybrydowej, która przeradza się w otwartą inwazję na jej terytorium ze szczególnym uwzględnieniem Gotlandii. W ramach ćwiczeń miejscowe siły zbrojne prowadziły działania reagowania kryzysowego, które przekształciły się w pełnoskalową operację obronną. Kluczowym elementem szkolenia było przyjęcie sił państw NATO, które w toku narastania symulowanego kryzysu stopniowo rozmieszczano na szwedzkim terytorium⁸. Aurora 23 rozegrała się we wszystkich domenach (lądowej, morskiej, powietrznej i cybernetycznej) w południowo-wschodniej części kraju. Polsce powierzono wsparcie obrony Gotlandii: kompania 6 Brygady Powietrznodesantowej (ok. 120 żołnierzy) miała desantować się we współpracy z Brytyjczykami na wyspę, na którą przemieszczono również moduł ogniowy Morskiej Jednostki Rakietowej (pociski NSM). Jednocześnie udział RP w Aurorze wyznaczył rozpoczęcie polskich manewrów⁹.

Anakonda 23 była największymi polskimi ćwiczeniami wojskowymi od czasów pandemii oraz pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę. W maju 2023 r. ponad 12 tys. żołnierzy Sił Zbrojnych RP oraz kilku-

” **W 2023 r. złączono szwedzką Aurorę 23, polską Anakondę 23, amerykańskiego Defendera 23 oraz całą plejadę pomniejszych ćwiczeń państw północno-wschodniej flanki w jedno wielkie szkolenie – Exercise Trifecta.**

set z państw NATO i krajów partnerskich (m.in. Stanów Zjednoczonych, Rumunii, Słowenii, Szwecji, Francji, Litwy, Łotwy, Estonii i Turcji) brało w niej udział na terytorium Polski, państw bałtyckich i Szwecji. Scenariusz manewrów zakładał, że agresja wobec Szwecji spowoduje eskalację konfliktu w regionie Morza Bałtyckiego i bezpośredni atak na terytorium RP, co w dalszej kolejności spowoduje aktywację art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego. W ćwiczenia zaangażowano wszystkie rodzaje sił zbrojnych, a ich główny ciężar spadł na barki 16 i 18 Dywizji Zmechanizowanej, rozlokowanych w północno-wschodniej części kraju¹⁰. W tym samym czasie w Europie już trwały amerykańskie manewry wojskowe.

Przedsięwzięcie DEFENDER 23 (Dynamic Employment of Forces to Europe for NATO Deterrence and Enhanced Readiness 2023) składało się z trzech mniejszych ćwiczeń: Swift Response 23, Immediate Response 23 oraz Saber Guardian 23. Trwało od kwietnia do czerwca 2023 r. na poligonach 10 państw europejskich, a uczestniczyło w nim 7 tys. żołnierzy z USA oraz 17 tys. z innych krajów¹¹. Tym razem

⁸ *Defence exercise Aurora 23*, Szwedzkie Siły Zbrojne, 16.05.2023, forsvarsmakten.se.

⁹ *Największe od 25 lat ćwiczenie wojskowe w Szwecji pk. Aurora 23 z udziałem polskich spadochroniarzy*, 6 Brygada Powietrznodesantowa, 9.05.2023, wojsko-polskie.pl.

¹⁰ *W dniach 6–17 maja na terenie całej Polski odbywać się będzie największe ćwiczenie Wojska Polskiego 2023 roku – ANAKONDA 23*, 21 Brygada Strzelców Podhalańskich, wojsko-polskie.pl.

¹¹ *About DEFENDER 23*, U.S. Army Europe and Africa, europeafrica.army.mil.

przeprowadzono je głównie na południu Starego Kontynentu (co edycję następuje przesunięcie punktu ciężkości między Europą Środkową a Południową). W ramach scenariusza zakładającego eskalację konfliktu zbrojnego w regionie bałtycko-nordyckim oraz narastające napięcia na Bałkanach Zachodnich Stany Zjednoczenie rozmieściły swoje pododdziały wzdłuż całej flanki NATO.

Pierwsze z trzech ćwiczeń wchodzących w skład manewrów DEFENDER 23 – Swift Response 23 – rozegrano w maju 2023 r. z udziałem 7 tys. żołnierzy wojsk aeromobilnych z 14 krajów (Czechy, Estonia, Fran-

cja, Niemcy, Grecja, Węgry, Włochy, Łotwa, Holandia, Polska, Portugalia, Hiszpania, Wielka Brytania i Stany Zjednoczone). Najważniejszą funkcję pełniła w nich hiszpańska brygada powietrznodesantowa, która wsparta pododdziałami z innych państw dokonała desantów spadochronowych w Estonii, Grecji i Hiszpanii¹². Główny trzon sił ćwiczących w Estonii stanowił polski 6 Batalion Powietrznodesantowy (ok. 600 żołnierzy) wspomagany kompaniami z Wielkiej Brytanii i Czech. Zostały one zrzucone w zachodniej części kraju w ramach symulowanego wsparcia jego obrony¹³. Ważnym elementem manewrów było zgranie pododdziałów lądowych z amerykańskim lotnictwem transportowym w ramach ćwiczeń Astral Knight oraz siłami morskimi w trakcie przedsięwzięcia Formidable Shield, których celem stanowiły zwiększenie interoperacyjności i walki w wielodomenowym środowisku.

Drugą składową DEFENDER 23 były ćwiczenia Immediate Response 23. Zgodnie z ich scenariuszem USA na przełomie maja i czerwca alarmowo rozmieściły na Bałkanach dodatkową batalionową grupę zadaniową piechoty, która dołączyła do innych sił amerykańskich w regionie (Albania, Bułgaria, Chorwacja, Kosowo, Czarnogóra, Macedonia Północna i Słowenia), gdzie trenowano reagowanie kryzysowe. W wydarzeniu uczestniczyło w sumie ok. 2,8 tys. żołnierzy ze Stanów Zjednoczonych i 7 tys. z 10 innych krajów (Albanii, Bułgarii, Chorwacji, Grecji, Kosowa, Czarnogóry, Macedonii Północnej, Słowenii i Turcji)¹⁴.

Ostatnie duże ćwiczenia w ramach DEFENDER 23 – Sabre Guardian 23 – odbyły się w maju i czerwcu 2023 r. i zaangażowały ponad 2,4 tys. żołnierzy z USA i 7,3 tys. z innych państw (Bułgarii, Francji, Włoch, Holandii, Macedonii Północnej, Polski, Portugalii i Rumunii). Na czas ćwiczeń amerykańskiemu V Korpusowi podporządkowano zlokalizowane w Rumunii dowództwo Wielonarodowej Dywizji Południe-Wschód (MND SE), a dowództwu dywizji MND SE – amerykańską 41 Brygadę Artylerii Polowej, która przemieściła się w region Morza Czarnego i dołączyła do już znajdujących się tam sił Stanów Zjednoczonych. W ramach wydarzenia przećwiczano taktyczny marsz drogowy, forsowanie rzeki, reakcje na symulowane zagrożenie bronią masowego rażenia (CBRN) oraz strzelania artyleryjskie¹⁵.

Powietrzne i morskie uzupełnienie: Air Defender i BALTOPS

Najważniejszą domeną dla państw wschodniej flanki NATO pozostaje lądowa, lecz ćwiczenia wojskowe się do niej nie ograniczają – uzupełniają je przeprowadzane od lat przez USA manewry morskie na Morzu Bałtyckim BALTOPS oraz rozegrane po raz pierwszy w 2023 r. ćwiczenia powietrzne Air Defender zorganizowane przez Niemcy. Duże międzynarodowe manewry poligonowe (LIVEX) – choć

¹² News Release *Swift Response 23, first of three, major DEFENDER 23-linked exercises, to begin*, U.S. Army Europe and Africa, 2.05.2023, europeafrika.army.mil.

¹³ *Swift Response 23*, 6 Brygada Powietrznodesantowa, 17.05.2023, wojsko-polskie.pl.

¹⁴ News Release – *Immediate Response 23, second of three major DEFENDER 23-linked exercises, to begin*, U.S. Army Europe and Africa, 17.05.2023, europeafrika.army.mil.

¹⁵ T. Welch, *Final DEFENDER 23 exercise, Sabre Guardian 23, begins*, U.S. Army, 24.05.2023, army.mil.

najbardziej widowiskowe i namacalne – nie są też jedyną formą ćwiczeń wojskowych – zawsze dopełniają je ćwiczenia dowódczo-sztabowe (CPX) oraz studyjne¹⁶. Ponadto obok największych wydarzeń, takich jak Aurora, Anakonda czy Defender, istnieje szereg sprzężonych z nimi mniejszych przedsięwzięć. Najważniejsze z nich to realizowane w maju i czerwcu 2023 r. czasowe wzmocnienia i rozbudowy grup bojowych NATO z batalionowych grup bojowych do brygad, które miały miejsce w Polsce (prowadzone przez USA ćwiczenia Griffin Shock)¹⁷, na Litwie (realizowane przez Niemcy Griffin Storm)¹⁸ i w Estonii (Spring Storm z udziałem Wielkiej Brytanii)¹⁹.

Manewry Air Defender 23, które odbyły się w czerwcu 2023 r. w RFN, były największymi ćwiczeniami sił powietrznych w pozimno-wojennej historii NATO. Uczestni-

» **Na bazie doświadczeń 2023 r. w kolejnych latach ćwiczenia wojskowe NATO będą skupiać się na wdrażaniu regionalnych planów obronnych przyjętych na szczycie w Wilnie.**

czyło w nich ok. 10 tys. żołnierzy z 25 krajów i 250 samolotów wojskowych różnych klas. Podczas wydarzenia sformowano szereg międzynarodowych grup bojowych złożonych z maszyn różnego typu należących do wielu państw, które symulowały uzyskiwanie przewagi powietrznej nad Morzem Północnym i Bałtykiem oraz wspieranie działań wojsk sojuszniczych w państwach bałtyckich i Rumunii w ramach scenariusza obrony zbiorowej. Ćwiczone też zwalczanie obrony powietrznej przeciwnika (SEAD) i desant spadochronowy, a swoje zadania realizowali także wysunięci nawigatorzy naprowadzania lotnictwa (JTAC). W szerszej perspektywie Air Defender stanowił powietrzne dopełnienie Defendera, Anakondy i Aurory w 2023 r. Mają się stać szkoleniem cyklicznym, którego gospodarzem na stałe zostaną Niemcy²⁰.

Organizowane przez Stany Zjednoczone od 1971 r. ćwiczenia BALTOPS były i wciąż są największymi morskimi manewrami wojskowymi na Bałtyku. W czerwcu 2023 r. wzięło w nich udział 50 okrętów, ponad 45 statków powietrznych i ok. 6 tys. żołnierzy z 20 krajów. Sojusznicy i partnerzy z NATO trenowali ochronę konwojów, zwalczanie okrętów podwodnych i nawodnych oraz przeprowadzanie operacji desantowych w okolicy Ustki, Kłajpedy (Litwa) i Windawy (Łotwa). Co więcej, przetestowano nowe sposoby współpracy z cywilnymi statkami i armatorami²¹.

Wnioski

Pomimo skali i intensywności ćwiczeń wojskowych, które odbyły się na wschodniej flance NATO w 2023 r., daleko im do wielkości analogicznych wydarzeń z czasów zimnej wojny, takich jak REFORGER (REturn of FORces to GERmany). Z uwagi na drastyczną redukcję rozmiarów sił zbrojnych państw NATO obecnie niemożliwe jest odtworzenie scenariuszy angażujących jednocześnie kilka armii czy nawet korpusów. Uzyskano natomiast dużo wyższą interoperacyjność, integrując ze sobą wielonarodowe pododdziały nawet do poziomu kompanii, nie tylko w formacie grup bojowych.

Ćwiczenia Air Defender 23, BALTOPS 23 i wzmocnienia batalionowych grup bojowych Sojuszu – choć formalnie nie stanowiły części żadnego z trzech wielkich manewrów Exercise Trifecta – poprzez

¹⁶ W ćwiczeniach poligonowych uczestniczą rzeczywiste siły wojskowe. Ćwiczenia dowódczo-sztabowe są prowadzone przez dowództwa z udziałem dowódców i ich sztabów oraz łączności wewnętrznej i między uczestniczącymi dowództwami, w których siły i środki tylko się symuluje. Ćwiczenia studyjne mogą przybrać formę mapowych, gry wojennej, serii wykładów, grupy dyskusyjnej lub analizy operacyjnej.

¹⁷ News Release: U.S. and NATO troops execute combined exercise to expand Battle Group in Poland, U.S. Army Europe and Africa, 11.05.2023, europeafrika.army.mil.

¹⁸ J. Gotkowska, J. Graca, *Niemiecka brygada na stałe na Litwie?*, OSW, 30.06.2023, osw.waw.pl.

¹⁹ UK troops test rapid reinforcement of NATO battlegroup in Estonia, NATO, 19.05.2023, nato.int.

²⁰ Air Defender 23, Bundeswehra, 22.06.2023, bundeswehr.de.

²¹ BALTOPS 23 concludes in Kiel, Germany, U.S. Naval Forces Europe and Africa / U.S. Sixth Fleet, 16.06.2023, c6f.navy.mil.

zbieżność czasową, geograficzną i scenariuszową szerzej się w nie wpisywały. Nigdy wcześniej międzynarodowe manewry wojskowe na wschodniej flance nie przybrały sumarycznie takich rozmiarów, a przede wszystkim nie były tak silnie ze sobą połączone – aktualnie testowano niemal jednocześnie pełne spektrum działań obronnych po potencjalnej rosyjskiej agresji.

Podczas gdy w największych ćwiczeniach amerykańskich i natowskich uczestniczy coraz większa liczba żołnierzy i sojuszników, te wyłącznie narodowe zaczynają odgrywać dla nich rolę pomocniczą, przygotowującą oraz certyfikującą oddziały do włączenia w struktury wielonarodowe. Większość mniejszych i oddalonych od północno-wschodniej flanki członków NATO włącza się w nie poprzez wpinanie swoich pododdziałów i zdolności do większych formacji sojuszniczych. Kluczowym elementem tych manewrów pozostaje koordynacja cywilno-wojskowa, rozwijająca współpracę między władzami lokalnymi a wojskiem oraz włączająca do ćwiczeń aspekty obrony cywilnej i mobilności wojskowej. Powoływanie żołnierzy rezerwy na ćwiczenia wielonarodowe zdarza się rzadko, lecz ich udział będzie rósł wraz ze wstąpieniem do NATO Finlandii, której siły zbrojne opierają się na powszechnej służbie zasadniczej, a także zwiększeniem częściowego poboru w państwach członkowskich, które z takiego korzystają (m.in. Dania, Szwecja, Norwegia, Litwa, Łotwa, Estonia).

Doświadczenia zebrane w 2023 r. to punkt wyjścia dla przyszłych manewrów wojskowych NATO, które będą ćwiczyć wdrażanie regionalnych planów obronnych przyjętych na szczycie w Wilnie²². W najbliższych latach poziom skomplikowania, koordynacji i umiędzynarodowienia ćwiczeń na północno-wschodniej flance Sojuszu jeszcze wzrośnie. Będą się one zapewne rozpoczynać od scenariusza narodowego, a następnie płynnie przechodzić do działań sojuszniczych. Delegowane do realizacji planów obronnych siły państw sojuszniczych będą współdziałały pod nowo tworzonymi i już istniejącymi natowskimi strukturami dowodzenia w regionie i na szczeblu strategicznym. Bez wątplenia dalsza adaptacja ćwiczeń sojuszniczych pociągnie za sobą wyższe koszty i będzie wymagała zwiększenia nakładów na obronność.

²² J. Gotkowska, J. Graca i wsp., *Szczyt NATO w Wilnie: przełomy i niespełnione nadzieje*, „Komentarze OSW”, nr 526, 13.07.2023, osw.waw.pl.